

toer - impulsen voor gemeente-zijn

toer is een tijdschrift voor taakdragers, gangmakers en voortrekkers in de gemeente. Elk nummer van **toer** behandelt een thema. Dat thema wordt ingeleid, verduidelijkt aan de hand van praktijkvoorbeelden uit het land, en afgesloten met aandachtspunten voor kerkelijk beleid en een bijbelse handreiking om het geloofsgesprek erover op gang te brengen.

toer is een uitgave van Boekencentrum BV, onder verantwoordelijkheid van het Landelijk Dienstencentrum van de Samen op Weg-kerken en verschijnt zes keer per jaar. In de redactie zitten behalve leden uit de SoW-kerken ook leden uit de Remonstrantse Broederschap en de Doopsgezinde Sociëteit.

redactieraad: Jodien van Ark, Floor Barnhoorn*, Klaske Brinkerink-Steenstra, Janet van Dijk* (eind-red.), Hennie Heldring-Klok, Monique Kaasjager* (bureaured.), Lieneke Lageman, Joke Nel van der Marel* (red.secr.), Tea Rienksma, Chiel van de Rovaart, Cor Schaap, Erik Schuddebeurs*, Daisy Smith*, Marchien Timmerman-Zondag, Peet Valstar*, Rien Wattel*, Herman van Well, Jacqueline Westhuis-de Vries, Johan de Zwart* (voorz.) (de namen met * vormen de kernredactie)

redactieadres: Postbus 8505, 3503 RM Utrecht, e-mail: m.kaasjager@sowkerken.nl

Lezers worden nadrukkelijk uitgenodigd de thema's die zij in *toer* aan de orde gesteld willen zien, door te geven aan de redactie.

abonnementsadministratie en besteladres voor losse nummers (à f 8,50): Boekencentrum BV, Postbus 29, 2700 AA Zoetermeer, tel. (079) 362 86 28. Een abonnement kost f 65,- per jaar, inclusief drie brochures, kan elk moment ingaan en wordt automatisch verlengd, tenzij vier weken voor het eind van het kalenderjaar schriftelijk wordt opgezegd.

foto-omslag: Niek Stam, Ede

basisvormgeving en layout: Jet Frenken, Utrecht

drukkerij: Moretus, Den Haag

advertenties: Media-adviesbureau Van der Molen, Barneveld

Zegen vieren – over het zegenen van lev

Iedere kerkenraad krijgt, soms meermalen per jaar, de vraag van een toekomstig echtpaar voorgelegd of het in het midden van de gemeente een zegen kan vragen over zijn verbintenis. Iedere kerkenraad kan deze vraag ook voorgelegd krijgen als er geen burgerlijk huwelijk plaatsvindt en als het bijvoorbeeld niet om een man/vrouw-relatie gaat, maar om twee mensen van hetzelfde geslacht.

Hoe ga je als kerkenraad en ook als gemeente om met de vraag om de zegening van zo'n levensverbintenis? Welke fasen kom je tegen als je dit thema aan de orde stelt? En: hoe ga je om met de verschillende opvattingen binnen de gemeente en zelfs met

Op een nieuwe toer

Dit is het eerste nummer van *Toerusting*-nieuwe stijl: *toer*, impulsen voor gemeente-zijn!

Ruim veertig jaar, sinds september 1959, was *Toerusting* een begrip. Begonnen als hervormde uitgave van de sectie Vormingswerk van de Raad voor de Herderlijke Zorg, is het blad uitgegroeid tot een Samen op Weg-uitgave mét inbreng van enkele kleinere kerken, zoals de Remonstrantse Broederschap en de Doopsgezinde Sociëteit.

De gedachte achter *Toerusting* was van oudsher dat de ambtsdragers en organen van de kerk er niet zijn om alles zelf te doen, maar om de gemeenteleden toe te rusten. Ons blad was er dus als hulpmiddel voor het kader dat de gemeenteleden ondersteunt.

Inmiddels zijn, in het spoor van veranderingen in het denken over gemeente-zijn, de doelstelling en de doelgroep opgeschoven en is de opzet (en daarmee de ondertitel) een paar keer veranderd. *Toerusting* heeft daarbij meermalen een gedaantewijziging ondergaan, maar nooit zo rigoureuus als deze keer!

Ons blad richt zich al lang niet meer uitsluitend op de doelgroepen zoals die vanouds 'bediend' werden – commissies Vorming & Toerusting en HVD (Hervormde VrouwenDienst)-groepen – maar zeker ook op predikanten, kerkenraadsleden en andere sleutelfiguren in het kerkenwerk (dus ook ouderlingen en diakenen), met andere woorden: de 'taakdragers, gangmakers en voortrekkers' in de gemeente. Zij die in hun ambt, in werk- of taakgroepen bezig zijn het gemeente-zijn vorm te geven. *toer* wil hen ondersteunen met themanummers over onderwerpen die in elke gemeente aan de orde (kunnen) komen, die vragen oproepen en die een proces op gang kunnen brengen. Dat kan een thema zijn met aspecten

ensverbintenissen

weerstand? Deze vragen vormden aanleiding tot deze uitgave van *toer*. Het nummer gaat onder meer in op de betekenis van het geven van de zegen, geeft praktijkverhalen uit het land, geeft aandachtspunten voor kerkelijk beleid en een werkvorm om het geloofsgesprek over dit onderwerp op gang te brengen.

Een ding wordt uit alle verhalen duidelijk: wacht niet tot het verzoek om een zegening in uw eigen gemeente gedaan wordt! Start het bezinningsproces! Dit vraagt tijd en het kan zorgvuldiger en vrijer gevoerd worden als het verzoek er nog niet ligt en het nog niet om personen gaat.

van gemeenteopbouw, met typisch diaconale of pastorale kanten of een thema dat om bezinning in de hele gemeente vraagt, zoals dit nummer over het zegenen van levensverbintenissen. *toer* leidt het thema in, geeft voorbeelden uit de praktijk en komt met werkvormen en aandachtspunten voor beleid om met het thema aan de slag te gaan.

De redactie heeft met *toer* gekozen voor een korte en frisse nieuwe naam. De naam *toer* geeft aan dat we bij de nieuwe koers die we inslaan het oude niet geheel loslaten. Verder denken we bij 'toer' ook aan het kerkenwerk dat een hele *toer*, een hele opgave kan zijn: het is soms een klus om gemeente te (kunnen) zijn. En een 'toer' is ook een reis, een tocht. Een *toer* begint bij: *Start*, de inleiding op het thema en loopt via een aantal praktijkverhalen: *Uit het land* naar verwerkings-suggesties: aandachtspunten voor kerkelijk beleid (met daarbij een werkvorm): *Route*, en een bijbelse handreiking (met werkvorm) om het geloofsgesprek te bevorderen: *Sporen*. Verder krijgt ieder nummer een prikkelende column bij het thema en een persoonlijke rubriek: *Passe-partoutR*, waarin een geïnterviewde – werkzaam op het grondvlak in de kerk – aan de hand van een aantal vragen zijn of haar motivatie voor en betrokkenheid bij het kerkenwerk laat zien. Korte *Signalen* uit het land, boekaankondigingen en andere 'tips': *Bagage*, completeren de *toer*.

We hopen dat u met *toer* impulsen krijgt om het gemeente-zijn vorm te geven!

uitgever en redactie

inhoud

Start

- 4 De vraag om een zegen

Uit het land

- 6 Colmschate/Schalkhaar:
de gemeente nam het besluit
8 Prinsenbeek:
geen afwachtende houding aannemen
10 Een ongewone doopaanvraag in Winsum
12 Over liturgische formuleringen bij
zegenvieringen

Signalen

- 14 Noord-Brabant/Limburg:
werkmodel voor de eigen gemeente
14 Worsteling in Houten
15 Uitgeest/Akersloot is er goed uitgekomen

Route

- 16 Aandachtspunten voor kerkelijk beleid

Sporen

- 19 Zegenen in Genesis

Passe-partoutR

- 21 Everdien Hagen

Bagage

- 22 Publicaties

Column

- 23 Probleem opgelost

Het volgende
nummer:
Bezieling in het
werk

Sinds jaar en dag biedt de kerk gemeenteleden die in het huwelijk treden de mogelijkheid daarover een zegen te vragen. Dat de kerk de 'bevestiging en inzegening' van huwelijken tot haar taak rekent, is voor iedereen vanzelfsprekend. Anders wordt het wanneer twee mannen of twee vrouwen bij de kerk aankloppen voor een zegen over hun levensverbintenis.

door Eddy Hallewas

Er zijn steeds meer gemeenten waar een dergelijk verzoek op instemming kan rekenen of waar men overweegt in voorkomen de gevallen positief op zo'n verzoek te reageren. In andere gemeenten is het vooralsnog ondenkbaar dat een levensverbintenis anders dan het traditionele huwelijk van een man en een vrouw 'ingezegend' zou kunnen worden.

Het opnieuw doordenken en bespreekbaar maken van uitgangspunten met betrekking tot het zegenen van relaties is gewenst. Wat is de betekenis van de zegen geven in het geval van een niet-huwelijkse verbintenis?

De eerste kanttekening betreft het onderscheid dat hier gemaakt wordt tussen een huwelijk en een niet-huwelijkse relatie. Het huwelijk wordt als uitgangspunt genomen waaraan andere relatievormen getoetst en geproblematiseerd worden. Het huwelijk zou van een andere orde zijn; als inzetting Gods heeft het een uniek en onvergelijkbaar karakter.

De vanzelfsprekendheid waarmee het huwelijk tot algemeen geldende norm verheven wordt, lijkt me theologisch aanvechtbaar. Ik kom daar op terug. Maar er is nog iets. Tegen de tijd dat dit artikel verschijnt, zal de vraagstelling naar alle waarschijnlijkheid achterhaald zijn. Onlangs nam de Tweede Kamer het besluit om het burgerlijk huwelijk open te stellen voor twee personen van hetzelfde geslacht en binnenkort buigt de Eerste Kamer zich over dit wetsvoorstel. De kerk staat binnenkort dus voor de vraag waarom zij het ene huwelijk – man/vrouw – bereid is in te zegenen, en het andere – man/man of vrouw/vrouw – niet. En in gemeenten waar beide huwelijksvor-

De vraag om

men gezegend worden, mag men uitleggen waarom de zegen die uitgesproken wordt over een man en een vrouw een andere zou zijn dan bij twee mensen van hetzelfde geslacht.

Mij lukt dat niet. Daarmee heb ik impliciet de vraag al beantwoord: voor de betekenis van de zegen in het geval van een niet-huwelijkse verbintenis kan eenvoudigweg verwezen worden naar de huwelijkszegen. In beide gevallen kan dan in principe dezelfde liturgie worden gevolgd.

Niet-huwelijkse levensverbintenissen. Voor zover het werkelijk om de zegening van een niet-huwelijkse relatie gaat, is het wel deels een ander verhaal. Neem een paar in de VUT-leeftijd. Laten we zeggen dat zij gescheiden is en hij weduwnaar. Beiden hebben hun redenen niet opnieuw een huwelijk aan te gaan, maar ze hebben bij elkaar opnieuw het geluk gevonden en willen elkaar tot zegen zijn. Dat is niet iets dat je voor jezelf wilt houden! In het midden van de gemeente, in aanwezigheid van vrienden en familieleden, wil dit paar God dankzeggen en zijn zegen vragen voor de toekomst.

In tal van gemeenten zal veel begrip bestaan voor het verlangen van een dergelijk (niet echt)paar om gezegend te worden. Of in een regeling vastgelegd moet worden aan welke voorwaarden voldaan moet zijn om voor een zegening in aanmerking te komen, is een punt van nadere overweging. Naast de criteria die nu voor huwendes worden aangelegd, zou naar mijn mening volstaan kunnen worden met de eis dat van een zegening afgezien wordt wanneer het evident is dat aan een derde

Foto: Marcel Minnée

een zegen

schade wordt toegebracht. (Denk aan een (nog) niet ontbonden huwelijk.) Of dergelijke zegeningen geregistreerd zouden moeten worden en hoe dan, zal eveneens nader onderzocht moeten worden.

Huwelijk als inzetting Gods. Voor Luther was het huwelijk een *weltlich Ding*, een zaak van het openbare leven. Tegelijkertijd legde hij er nadruk op dat het huwelijk een ordening en inzetting van Godswege is. Luther komt tot een herwaardering, om niet te zeggen opwaardering, van het huwelijk tegenover het celibaat. Hij spreekt over het huwelijk als inzetting Gods. In principe is volgens hem iedereen tot het huwelijk geroepen. Calvijn heeft dit overgenomen. Ook hij bestrijdt de rooms-katholieke opvatting dat het huwelijk een sacrament is. Naar zijn mening is het huwelijk 'een goede en heilige ordinantie Gods'. En hij voegt daaraan toe: 'Maar ook de landbouw, de bouwkunde, de schoenmakers- en barbiërskunst zijn wettige ordinantiën Gods, maar daarom noemt men dat toch nog geen sacramenten?' Het begrip *ordinantie/inzetting Gods* is dus een breed verzamelbegrip dat niet exclusief met betrekking tot het huwelijk gebruikt wordt.

Waar gaat het om? Nu is de vraag in het geding of er naast het traditionele huwelijk van man en vrouw leefvormen denkbaar zijn waarbinnen het samenleven van mensen optimaal gestalte kan krijgen. Het is twijfelachtig of het historisch bepaalde begrip 'inzetting Gods' ons op dit punt zoveel verder

helpt. Het is onbruikbaar om het onderscheid aan te geven tussen het huwelijk van man en vrouw en niet-huwelijkse relaties. De kerk zal zich primair hebben te bekommeren om de kwaliteit van het (samen)leven. Het gaat concreet om de liefde en trouw die twee mensen elkaar (willen) bewijzen. Bij haar ijveren voor het huwelijk is het de kerk nooit te doen geweest om de leefvorm op zich. Het instituut huwelijk was en is van belang als *gestalte van een kwaliteit* van samenleven. Binnen onze maatschappelijk-sociaal-economische werkelijkheid kan die kwaliteit ook in niet-huwelijkse relaties gezocht en gevonden worden. Niet het instituut huwelijk wordt gezegend, maar twee mensen die zich in hun leven en samenleven willen laten inspireren door het evangelie van Gods liefde en trouw. Op dit punt kan een vergelijking met de bevestiging van ambtsdragers verhelderend zijn. Niet het ambt wordt gezegend, maar de persoon die dat ambt gaat bekleden.

Bij de huwelijksvoltrekking in het gemeentehuis draait alles om het ja-woord van de huwendes. Deze plechtigheid heeft een louter juridische betekenis. Bij een trouwdienst ligt het accent op de kerkelijke viering van het reeds gesloten huwelijk en staat de zegening van het paar centraal. De bemoeienis van de kerk met het huwelijk van haar leden heeft geen civiel-rechtelijk, maar een liturgisch-pastoraal karakter.

Om geen aanleiding te geven tot misverstanden is het zaak het taalgebruik zuiver te houden. Sinds de invoering van het burgerlijk huwelijk is het de kerk wettelijk verboden een huwelijk te bevestigen (= voltrekken, wettig verklaren). Om dezelfde reden kan de kerk ook niet langer een huwelijk *inzegenen*. Zij *zegt* gehuwd. Het begrip *inzegenen* heeft naast een theologische altijd ook een juridische betekenis. Aan een *zegening* kan geen maatschappelijke en/of juridische status ontleend worden.

Gezegend worden. Wie een gezel voor het leven vindt om lief en leed mee te delen, weet zich een gezegend mens. Het paar ervaart en aanvaardt elkaar als een geschenk uit de hemel en zij geven te kennen elkaar tot zegen te willen zijn. De gemeente is de plaats bij uitstek om aan die dankbaarheid uiting te geven en God te zegenen. God zegent mensen. Omgekeerd zegenen mensen God en zijn zij geroepen elkaar tot zegen te zijn. Die dubbelheid zit ook in een 'huwelijkszegening': het (bruids)paar – en allen die in hun geluk willen delen – komt voor Gods aangezicht samen om de zegen te vieren die hen ten deel is gevallen. Het paar ervaart en aanvaardt elkaar als een geschenk uit de hemel en geeft te kennen elkaar tot zegen te willen zijn. Zij zegenen God voor de zegen die Hij geschonken heeft en vragen zijn zegen op de levensweg die zij samen hopen te gaan. De zegen is daarom van eminent pastorale betekenis. Het leven valt of staat met Gods belofte aan mensen. Zijn toezegging 'Ik zal er zijn voor jou' blijft van kracht, zelfs wanneer mensen niet bij machte blijken te zijn elkaar vast te houden en zich genoodzaakt zien ieder hun eigen weg te gaan •

Dr. C.F.G.E. Hallewas is evangelisch-luthers predikant in Ede, lid van de werkgroep trouwvieren voor het *Dienstboek* en auteur van het boek *Zegen vieren. Zegening van levensverbintenissen* (1996).

In november 1994 nam de synode van de Nederlandse Hervormde Kerk een goedbedoeld maar

omstreden besluit. Gemeenten die problemen hadden met deelname van homofielen aan het avondmaal kregen de mogelijkheid homoseksuele gemeenteleden te verwijzen naar een andere gemeente.

De kerkenraad van onze hervormd-gereformeerde kerkgemeente Colmschate/ Schalkhaar schreef daar, evenals vele andere kerkenraden, een brief over. Het besluit werd teruggedraaid. Er kwam een verklaring dat 'homoseksuelen in hun geaardheid en levenswijze in de kerk ten volle aanvaard behoren te worden'. We waren blij met deze gang van zaken, maar ver van ons bed was het wel.

Colmschate/ Schalkhaar: de gemeente

door Leida Dammer en
Jeannette Visscher

Leida Dammer-van de Giessen
is wijkouderling in
Colmschate/Schalkhaar,
Jeannette Visscher-Visscher
was er tot voor kort scriba

In 1995 kwam er een vacature na het vertrek van één van onze wijkpredikanten. De vraag kwam op: wat doen we als er een homofiele of lesbische predikant solliciteert? We wilden erover nadenken voordat het over personen zou gaan. Op ons verzoek vertelde een predikant uit een naburige gemeente op een kerkenraadsvergadering over zijn eigen ervaringen, als predikant én homo, met het beroepingswerk. Door de voortvarendheid van onze beroepingscommissie was onze nieuwe predikant echter al in het vizier en hoefden we op dat moment geen zware beslissingen te nemen. Dus bleef het nog steeds redelijk ver van ons bed. We waren echter nog niet uitge-

praat. Want waar stonden wij als gemeente wanneer twee homofiele of lesbische gemeenteleden zouden vragen om een zegen over hun verbintenis? Opnieuw vonden we dat we daarover na moesten denken voordat het over concrete personen zou gaan. Voor het seizoen '96/'97 kozen we als speerpunt 'het zegenen van levensverbintenissen in de gemeente'. In de pastorale raad was het onderwerp al eens aan de orde geweest. Vervolgens bespraken we dit in september '97 in de kerkenraad. Eén van de wijkpredikanten hield een inleiding. In groepjes zijn we aan het werk gegaan met de vraag om ouderling/diaken van dienst te zijn in een

Foto: Marja Meeburg

nam het besluit

dienst waarin twee vrouwelijke gemeenteleden vragen om een zegen over hun levensverbintenis.

Aan de orde kwamen vragen als: wat is uw uiteindelijke beslissing?; wat zijn uw praktische en inhoudelijke vragen?; wat zijn uw overwegingen om wel of niet op het verzoek in te gaan?; waarom kunt of wilt u (nog) niet beslissen?

De uitkomst van deze vragen was zo positief dat een voorlopige intentieverklaring kon worden opgesteld.

Voorlopige verklaring. In februari en maart '98 werden drie gemeente-avonden belegd. De eerste bijeenkomst was vooral informierend. Tijdens de

tweede bijeenkomst was dr. A. Dekker uit Kampen aanwezig. Tot aan zijn emeritaat was hij universitair hoofddocent in de relatie-ethiek aan de Theologische Universiteit Kampen. Hij sprak over relaties met betrekking tot de bijbel en de Kerkorde. Op de derde avond kon de gemeente aan de hand van vragen haar visie geven: wat zegt de bijbel volgens u over het zegenen van mensen?; hoe zou u reageren op het besluit van de kerkenraad om mensen wel/niet te zegenen in hun relatie?; hoe moet de kerkenraad omgaan met mensen die moeite hebben met dit besluit?; en wat wilt u de kerkenraad ter overweging meegeven bij het vaststellen van het intentiebesluit?

Aan het eind werd de voorlopige intentieverklaring van de kerkenraad aan de gemeente meegedeeld. Vervolgens zijn visies, suggesties en opmerkingen die voortkwamen uit deze gesprekken in de voorlopige verklaring verwerkt. In april '98 heeft de kerkenraad de aangepaste verklaring unaniem als besluit aangenomen, waarna deze op de gemeentevergadering aan de gemeente is meegedeeld. We hebben het besluit uitdrukkelijk als gemeente genomen. De predikanten verklaarden er van harte hun medewerking aan te willen verlenen.

Uitsluitend positief. Pas voorjaar 2000 kregen we een verzoek om zegening van lidmaten van een naburige kerkgemeente, waar het verkrijgen van een dergelijke zegen nog niet mogelijk is. De discussie over dit onderwerp moet daar nog beginnen. Het is echter niet de bedoeling dat onze predikanten niet-huwelijkse relaties buiten de eigen gemeente om zegenen. Gemeenten zullen hun eigen standpunt daarover moeten innemen. Onze gemeente moest hen dus duidelijk maken dat het besluit verbonden is aan onze plaatselijke gemeente en haar gemeenteleden. In goed overleg met de gemeente waar betrokkenen ingeschreven staan, is besloten dat ze zich zouden laten overschrijven naar onze gemeente. Zij bezochten onze diensten en er volgden gesprekken met predikant en ouderling.

In dit najaar hebben zij hun partnerschap laten registreren en heeft de dienst in onze kerk plaatsgevonden. Een dienst, waar zij hun trouw en toewijding voor God neerlegden en daarna Gods zegen over hun relatie ontvingen. Zij voelen zich nu nog meer gedragen door de liefde van God.

Gemeenteleden reageerden uitsluitend positief. De vele en uitvoerige discussies over dit onderwerp zullen hieraan zeker meegewerkt hebben.

Naar onze stellige overtuiging is op een zorgvuldige manier omgegaan met deze zo gevoelig liggende materie en menen wij, zeker ook voor de betrokkenen, ouders en familie, een goede beslissing genomen te hebben •

In het najaar van 1998 stelden wij in onze Samen op Weg-gemeente in Prinsenbeek het thema 'kerk en homoseksualiteit' aan de orde. Directe aanleiding vormden de berichten in de media over het inzegenen van niet-huwelijkse relaties en een pijnlijke gebeurtenis bij een naburige kerkenraad. Een door de beroepingscommissie voorgedragen homoseksuele kandidaat werd op grond van zijn geaardheid afgewezen met alle verwarrende gevolgen vandien.

door Wil Balder

toer 8 februari 2001

De kerkenraad beseft daardoor hoe noodzakelijk het is om geen afwachtende houding aan te nemen omtrent allerlei vragen rondom homoseksualiteit en de kerk. Hij beseft ook dat veel leed voorkomen kan worden wanneer de kerkenraad – als verantwoordelijke wegbereider van de gemeente – al een mening gevormd heeft nog *voordat* de gemeente concreet met deze vragen geconfronteerd zou worden. Het is immers een bekend gegeven dat een zuivere mening vormen nauwelijks meer mogelijk is als het al gaat om personen en wanneer sprake is van tijdsdruk.

Verdieping en reflectie. Het jaarlijks terugkerende pastoraal weekend werd daarom helemaal aan het thema 'kerk en homoseksualiteit' gewijd. De kerkenraadsleden en het pastoraal team verkenden bij zichzelf hoe zij voor het eerst met een homoseksuele medemens in aanraking waren gekomen en wat het hen gedaan had. Daarna verdiepten zij zich in artikel 3 van de nieuwe Kerkorde. Dit artikel, over het inzegenen van een huwelijk, schrijft dat na raadpleging van de gemeente ook andere levensverbintenissen ingezegend kunnen worden.

Het tweede gedeelte van het weekend stond in het teken van de theologische

reflectie. De deelnemers zochten een aantal bijbelteksten op die binnen de kerk nogal eens gebruikt worden om homoseksualiteit af te keuren. De ontdekking was dat er nergens in de bijbel over *duurzame* homoseksuele relaties verhaald wordt. Bovendien blijkt telkens weer dat het een heilloze weg is om je eigen gelijk uit bijbelteksten te halen. Heilzamer is het om op een andere wijze met de bijbel om te gaan. Er werd aan elkaar verteld met welk bijbelverhaal we iets bijzonders hebben. Bij bijna iedereen kwam een *godsbeeld* naar boven dat Liefde impliceerde: God als goede Herder, als liefdevolle Vader, als iemand die met je meereist en die opkomt voor de kwetsbare medemens. Deze rode draad werd naar onze homoseksuele medemens doorgetrokken. We lazen Genesis 2: 18-25 waarbij we onze heteroseksuele bril probeerden af te zetten. We verwonderden ons over de essentie dat het hier niet gaat om een man/vrouw relatie, maar om een 'tegenover', een *mens* die bij je past.

Prioriteiten stellen. Na deze theologische handreikingen beeldden we ons in dat we als gemeente vacant zouden zijn en bepaalden we waar onze prioriteiten in de profielschets van de predikant/kerkelijk werker zouden liggen. Het bleek al snel dat de pastorale deskundigheid het hoogst genoteerd

Prinsenbeek geen afwa

ek: chtende houding aannemen

Foto: Marcel Minne

stond. Daarna het in teamverband kunnen werken, het actueel en invoelend kunnen voorgaan in erediensten en creativiteit. Laag genoteerd stond of het een vrouw of een man moest zijn, evenals de seksuele geaardheid. Op grond van deze prioriteitstelling moet je als gemeente je keuze maken.

We sloten dit zinvolle weekend af met een korte viering waar de levensgeschiedenis van een homoseksuele kerkelijk werker centraal stond. Uit zijn verhaal bleek hoeveel moeite en verdriet het kostte om zijn eenzame voortrekkersrol binnen de kerk vol te houden, omdat hij juist binnen de sfeer van kerk en geloof zoveel weerbarstigheid en liefdeloosheid tegenkwam. Ter informatie naar de gemeente werd over de inhoud van dit pastoraal weekend uitgebreid verslag gedaan in het kerkblad en kreeg het een vervolg tijdens de eerstvolgende gemeenteavond. De gemeenteleden werden uitgenodigd mee te denken over het thema 'kerk en homoseksualiteit'. Onder leiding van een medewerker van het Regionaal Dienstencentrum hebben de gemeenteleden in groepjes aan de hand van verschillende vragen rondom deze problematiek van gedachten gewisseld. In de plenaire ronde meenden slechts een paar mensen op grond van de bijbel homoseksualiteit te moeten afwijzen.

Acceptatie. Twee maanden later bracht ik in het kerkblad de problematiek rondom de acceptatie van mensen met een homoseksuele geaardheid binnen de kerk opnieuw onder de aandacht. Deze keer aan de hand van een brief van een homoseksuele vrouw. In deze brief beschreef ze haar moeizame levensweg om binnen de kerk haar plek te vinden. Binnen haar eigen gemeente ondervond ze onbegrip en voelde ze zich in de kou staan. Na een lange zoektocht vond ze een gemeente waar ze wel gehoord en gezien werd en waar de hoofdlijnen liefde en bevrijding zowel in de verkondiging als ook door de week in praktijk werden gebracht. Samen met haar vriendin voelt zij zich in deze gemeente thuis en binnen afzienbare tijd zal hun relatie ingezegend worden en hopen zij hun kinderen te kunnen laten dopen. Bij dit verhaal werd een oproep gedaan aan gemeenteleden die moeite hadden met het principebesluit van de kerkenraad hun bezwaren kenbaar te maken. Het principebesluit houdt in aan homoseksuele mensen ruimte te bieden ambtsdrager, predikant of kerkelijk werker te worden of hun relatie in te laten zegenen. Tot nu toe heeft niemand een bezwaar ingediend, waardoor de kerkenraad de weg vrij ziet tot een verantwoorde beslissing te komen •

Wil Balder-Timmerman is kerkelijk werker en verbonden aan de SoW-gemeente te Prinsenbeek

Een ongewone doopaanvr

In onze gemeente leeft een lesbisch paar, dat graag kinderen wilde. Ruim vóór de geboorte van het eerste kind kreeg de kerkenraad de vraag voorgelegd of het kind in onze (gereformeerde) kerk gedoopt kon worden. De doop zelf was voor de meeste gemeenteleden niet het grootste probleem. Wel dat de partner van de moeder bij de doopviering aanwezig zou zijn als doopgetuige en de doopvragen zou beantwoorden. Dit hield immers een impliciete erkenning van hun lesbische relatie in. In een groepje collega's dachten we over dit ongebruikelijke verzoek na. Dit hielp om voor onszelf tot helderheid te komen. We groeiden naar de overtuiging toe dat deze doop in onze gemeente gevierd moest kunnen worden.

door Luc Wolthuis

In de Kerkenraad Algemene Zaken werden de verschillende meningen gewikt en gewogen. We gingen na wat de bijbel te zeggen heeft over homofiele en lesbische relaties. Een belangrijke vraag voor ons was: hoe handel je pastoraal goed? Het ging namelijk om 'een oprechte vraag uit onze gemeente. De partner van de aanstaande moeder was scriba van de kerkenraad. We spraken dus niet *over* gemeenteleden die een ongewone vraag stelden: het was een gesprek *met* hen. Dit is van grote betekenis geweest in onze afweging en besluitvorming. Het

Belangrijke vraag:
hoe handel je
pastoraal goed?

was namelijk een vraag van twee integere vrouwen die graag een kind wilden; zij waren in geloof met deze wens bezig geweest. Samen wilden ze het kind opvoeden en thuisbrengen in de liefde van God. Het verlangen naar de doop bleek geworteld in een

doorleefd geloof. De KAZ besloot dan ook het doopverzoek in te willigen. Dit principebesluit werd aan de orde gesteld in twee bijzondere vergaderingen van alle ambtsdragers en pastoraal medewerkers. Ook daar vond een diep-

gaande bezinning plaats. In een open sfeer kon iedereen zeggen wat zij op het hart had. Het resultaat hiervan was dat drie aanwezigen de doopaanvraag afwezen, één blanco stemde, veertien de aanvraag niet wilden weigeren en 33 er positief mee instemden. Het bezwaar dat de drie bij de classis indienden, werd afgewezen.

Hele gemeente erbij betrokken.

Een speciale uitgave van ons maandblad met de titel 'Informatie rond een doopaanvraag' werd op alle adressen verspreid. Zo werd héél de gemeente bij de bezinning betrokken. De uitgave bevatte een voorwoord van de voorzitter van de kerkenraad; een persoonlijke verantwoording van de moeder en haar partner; een artikel over kerkordelijke bepalingen bij de doop (met name over de rol van een doopgetuige); enkele aantekeningen over onenigheid in de kerk, gewetensnood en geloofsnood en enkele kanttekeningen bij Genesis 19 en Romeinen 1. Ten slotte een verslag van het pastoraal beraad van alle ambtsdragers, waarin te lezen is hoe zorgvuldig we met elkaar omgingen en tot een besluit kwamen. De gemeenteleden werden uitgenodigd voor twee gespreksavonden. Iedereen kon zijn of haar mening geven over het standpunt van de kerkenraad. Heel bewust kozen we ervoor om niet een enquête in de gemeente te houden die doorslaggevend zou zijn; we namen onze eigen verantwoordelijkheid. De sfeer in deze gemeentevergaderingen was niet altijd prettig, omdat felle emoties opspeelden. Het grootste bezwaar was: het is niet goed dat een kind door twee lesbische vrouwen opgevoed wordt, want dit is tegennatuurlijk en ook onchristelijk. Veel gemeenteleden vonden de argumenten van de kerkenraad overtuigend. Zij pleitten voor nieuwe ruimte in de kerk: deze doopviering moest in onze gemeente plaats kunnen vinden. Jongeren van achttien jaar en ouder vertelden tijdens

Drs Luc A.J. Wolthuis is
gereformeerd predikant te
Winsum-Obergum

aag in Winsum

toer
11
februari 2001

Foto: Marcel Minnee

catecheseavonden dat ze de opwinding in de gemeente niet begrepen. Zij zagen er helemaal geen probleem in.

Begaanbare weg. Vanuit een helder standpunt heeft de kerkenraad bewust een breed en open gesprek in de gemeente tot stand gebracht. Zodoende vonden we met elkaar door onenigheid heen een begaanbare weg. Het meisje dat geboren werd, is gedoopt. De moeder en haar

partner hebben beiden de doopvragen beantwoord. Zij zijn nog steeds actieve leden van onze gemeente. Mijn collega heeft de doop bediend in een dienst die goede indrukken achterliet.

Eén gemeentelid dat toch al moeite had met de 'moderne koers van de kerk' ontrok zich aan onze gemeente en een homoseksuele man, die van Groningen naar Winsum verhuisd was, sloot zich aan bij onze gemeente.

In het soms moeizame proces hebben we geleerd om elkaar (meer) te respecteren, juist als de standpunten tegengesteld zijn. De ruimte die we vonden heeft angst voor het onbekende verkleind.

Toen enkele jaren later door hetzelfde paar de doop van een tweede dochter werd aangevraagd, kon direct een positief antwoord gegeven worden. We hadden namelijk de eerste keer 'ons huiswerk goed gedaan' •

Over liturgische formulering

Op veel plaatsen binnen de kerken is de praktijk van het zegenen van andere dan huwelijkse relaties gegroeid. Vanwege de 'veelkleurigheid' binnen deze kerken bestaat geen overeenstemming over de theologische 'legitimiteit' van deze praktijk. Toch ontslaat dit de kerk niet van haar taak om zich te buigen over de vraag welke vorm te kiezen voor de zegenviering. De kerk draagt immers verantwoordelijkheid voor de vieringen die namens haar gestalte krijgen. Het ligt dan ook voor de hand dat er liturgische vormen worden aangeboden, bedoeld om herkenbare zegenvieringen voor niet-huwelijkse relaties gestalte te geven.

door **Andreas Wöhle**

Dr. A.H. Wöhle is beleidsmedewerker Eredienst bij de Dienst Kerkopbouw, Theologie en Opleiding van de Samen op Weg-kerken

De invulling van die taak van de kerk, de zorg voor de vorm van een zegenviering met betrekking tot een niet-huwelijkse relatie, zal zich liturgisch afspelen in de geest van wat er al in de *Proeven voor de Eredienst* ten aanzien van andere vieringen is voorgelegd. De pluraliteit van de ontwerpen voor de liturgie van de eredienst is daarbij kenmerkend. Dat betekent dat er ook ten aanzien van een liturgie voor de zegenviering met betrekking tot een niet-huwelijkse relatie sprake zal zijn van een pluraliteit in de ontwerpen en een zekere openheid van formulering. Principieel zal de liturgie zich richten naar de bestaande formuleringen voor zegenvieringen waarin een huwelijk wordt gezegend.

Elementen van de liturgie. De liturgie ordent de viering opdat haar inhoud en intentie zichtbaar wordt. Bij een zegenviering in de kerk gaat het erom dat zichtbaar wordt wat de inzet van de relatie is, hoe die zich tot de bijbelse boodschap in het evangelie verhoudt en wat er vanuit het evangelie over te zeggen is. Elementen die in de liturgie daarom doorgaans gestalte zullen krijgen zijn: de belijdenis, de gelofte, de verbintenis (het verbond) en de voorbeden.

De *belijdenis* verwoordt dat de twee partners elkaar ontvangen uit de hand van God, en Hem belijden als degene die mensen aan elkaar toevertrouwt.

In de *belofte* klinkt door dat de partners elkaar trouw willen zijn, zoals er in bijbelse taal over Gods trouw aan zijn mensen wordt gesproken.

De *verbintenis* die de partners met elkaar aangaan, heeft als voorbeeld en oriëntatiepunt Gods verbondsverhaal met Israël. In de *voorbeden* komt tot uitdrukking dat de relatie in het midden van de kerk voor het aangezicht van God gezegend wordt. De relatie deelt aldus in de verbanden van geluk en leed en solidariteit die de kerk in haar voorbeden gedenkt en voor God ter sprake brengt.

De zegenhandeling wordt nog eens speci-

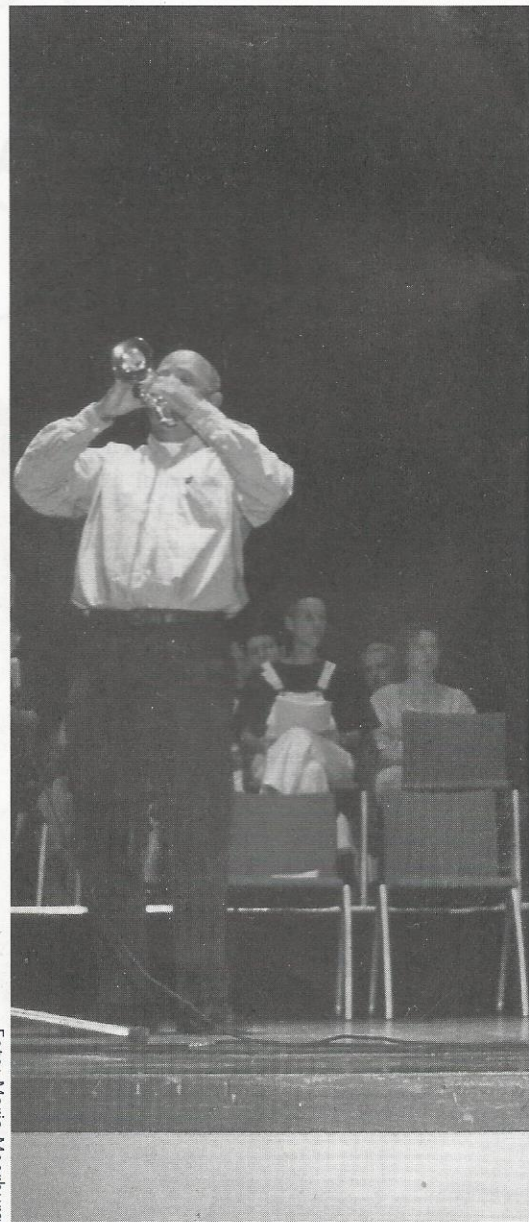

Foto: Marja Meerburg

fiek 'tastbaar' in het opleggen van de handen. De handoplegging bekrachtigt de woorden die in de hele viering gesproken zijn en gesproken zullen worden, de belofte die uitgaat van de boodschap van Gods zegenende betrokkenheid bij mensen die Zijn weg met elkaar willen gaan. In pastorale zin is de handoplegging dan ook een verbijzondering van de 'algemene' zegenhandeling, waarin de gemeente God zegent die deze partners aan elkaar heeft toevertrouwd opdat zij elkaar tot zegen zullen zijn.

gen bij zegenvieringen

Een voorbeeld. Op dit moment is het proces van overleg over mogelijke liturgische formulieren voor de zegenviering van een niet-huwelijkse relatie in het verband van de Samen op Weg-kerken nog niet afgesloten en er zijn nog geen officiële *Proeven* voorgelegd. Als voorbeeld voor een liturgische formulering kan echter een vorm dienen die al meer dan tien jaar geleden in de werkgroep levensverbintenissen te Amsterdam is uitgewerkt.

U (of 'ge' of 'jullie') bent in ons midden gekomen omdat u voor elkaar gekozen hebt en u daarin ook gekozen weet.

(belijdenis)

Wat tussen u is gegroeid en opgebouwd vervult u en ons allen met vreugde en hoop: een kans om aan een medemens te ervaren wat liefde vermag.

Zo bent u hier gekomen om elkaar uw leven toe te zeggen en er Gods zegen over te vragen.

(belofte)

U wilt in liefde en trouw het leven delen; in vrijheid elkaar nabij; elkaar blijven zoeken, ook door pijn en weerstand heen; anders en eender, ongekend en vertrouwd.

(verbintenis)

U wilt voor God en mensen beloven elkaar te eerbiedigen en terzijde te staan als schepsel naar Gods beeld, om zo elkaars geschiedenis mee op te nemen en elkaars toekomst open te houden.

Voortaan wilt u samen genoemd en gekend worden, verantwoordelijk voor wie u op uw weg wordt toevertrouwd.

Wat u elkaar toezegt: 'Ik zal er zijn voor u' zegt God alle mensen toe

(verbond)

die zich naar Gods weg willen richten. Zo mogen wij onze belofte aan elkaar gedragen weten door Gods liefde die de onze zuivert en verdiept, vernieuwt en kracht geeft.

Moge Gods Geest uw belofte tot zegen maken.

Heldere liturgie. Er zijn tenminste twee voor de hand liggende plaatsen die een dergelijke zegenviering in de eredienst kan innemen. Als zegenbede hoort dit element van viering (net als de zegening van een huwelijkse relatie) vanzelfsprekend en allereerst thuis in de buurt van de voorbeden. Het vieren van dit element in een 'gewone' zondagse eredienst doet dan ook het meest recht aan het feit dat de relatie gezegend wordt te midden van de gemeente. Een aparte viering, net als bij de gebruikelijke trouwvieringen, mits duidelijk gekenmerkt als 'openbare' eredienst, kan om praktische of pastorale redenen echter even goed. Bij de te gebruiken formuleringen is voorzichtigheid geboden, juist omdat de theologische implicaties van deze zegen-

vieringen binnen de kerk niet onomstreden zijn. Dit pleit, bij alle gewenste creativiteit, voor een herkenbare en duidelijke vorm, zonder 'overdaad' aan woord of teken. Elke overdaad tilt in feite de zegenviering van een niet-huwelijkse relatie uit het stramien van de gebruikelijke en gekende vormen van zegening. Daarmee onderstreept het onbedoeld een onderscheid dat theologisch moeilijk is waar te maken. Het nadrukkelijk kerkelijke karakter en de verantwoordelijkheid van de kerk voor wat in haar midden aan zegen gestalte krijgt, is het beste gediend bij een heldere liturgie. Dat is zowel in het belang van degenen die vragen om een zegen over hun relatie als ook van de gemeente in wier midden de zegenviering plaatsvindt.

Noord-Brabant/Limburg: werkmodel voor de eigen gemeente

Zicht krijgen op de betekenis van een zegen geven/ontvangen, een mening vormen over het zegenen van een andere relatievorm dan het reguliere huwelijk, en een werkmodel aangereikt krijgen om dit thema in de eigen gemeente aan de orde te stellen. Dat was het doel van een werkbijeenkomst op 25 februari vorig jaar, georganiseerd door het Regionaal Dienstencentrum (RDC) Noord-Brabant/Limburg. De bijeenkomst was bedoeld voor kerkenraden en predikanten. De werkbijeenkomst vond plaats naar aanleiding van een artikel in de concept-Kerkorde over de mogelijkheid tot het zegenen van een levensverbintenis anders dan het huwelijk. Deze mogelijkheid staat vermeld in Ordinantie 5, artikel 3: *De kerkenraad kan – na beraad in de gemeente – beslissen dat ook een andere levensverbintenis als een verbond van liefde en trouw voor Gods aangezicht in het midden van de gemeente kan worden gezegend.* De toevoeging 'na beraad in de gemeente' was voor de werkgroep Educatie van het RDC aanleiding de werkbijeenkomst te organiseren. Alle kerkenraden in de regio Noord-Brabant/Limburg kregen een uitnodiging voor de bijeenkomst. De bijeenkomst stond ook open voor predikanten. 35 mensen kwamen er op af. Mensen die hun mening gevormd wilden hebben vóór de eigenlijke vraag in de gemeente gesteld zou worden. (Want hoe pijnlijk is het als er in de gemeente niet

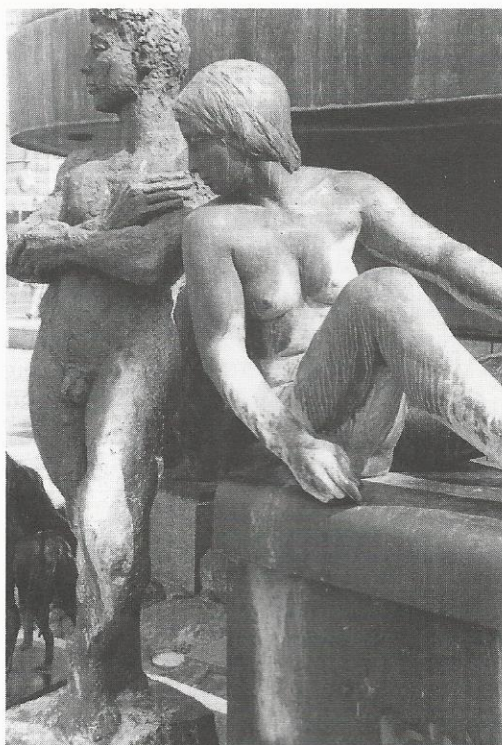

Foto: Rob Meijer

nagedacht is over deze zaken en er pas aan gewerkt wordt op het moment dat er een concreet verzoek is!) Mensen ook die graag een werkmodel aangereikt wilden krijgen om het thema in de eigen gemeente aan de orde te kunnen stellen.

Werkmodel. Na de opening van de bijeenkomst en een kennismakingsronde werd al snel de directe en persoonlijke vraag gesteld:

wat betekent een zegen voor ons en welke motieven spelen een rol bij onze overwegingen? We dachten er voor onszelf over na, we inventariseerden en we spraken ons uit. Dat deden we aan de hand van een video met een casus, dat gevolgd werd door een groepsgebesprek naar aanleiding van een aantal vragen. De rapportage hiervan werd op flaps getoond. Centraal in de bespreking hiervan stond: welke opvattingen en vooral ook: welke weerstanden komen we tegen?

Er was voldoende gelegenheid en tijd om persoonlijke ervaringen uit te wisselen. Ds E. Hallewas besloot de bijeenkomst met een korte reflectie op alles wat gezegd was.

Het was een geweldige bijeenkomst. Er heerste een open sfeer en er was grote betrokkenheid bij de problematiek. Met elkaar

Worsteling in Houten

Begin 1992 werden op de pastoraatsgroep in de Samen op Weg-gemeente van Houten kandidaten genoemd voor ouderling en diaken, waaronder iemand met een homofiele geaardheid. Dit riep de vraag op of in onze gemeente een praktiserend homofiel ambtsdrager kon worden. De gemeente bereidde een antwoord goed voor. Via bijbelstudies, persoonlijke gesprekken en vergaderingen van kerkenraad en gemeente werd op de kerkenraadsvergadering van 18 maart 1996 besloten dat een praktiserend homofiel ambtsdrager kan worden in onze gemeente. Het besluit bracht vreugde bij een aantal gemeenteleden, maar pijn bij vele anderen. Een aantal gezinnen meende onze gemeente te moeten verlaten. En door sommigen werd de wens uitgesproken dat de kerkenraad niet verder zou gaan op deze weg. Anderen keken juist uit naar de dag waarop een homofiele of lesbische relatie kerkelijk ingezegend zou kunnen worden. Omdat de wetgeving rond andere levensverbintenissen eraan

kwam, hebben we besloten de discussie niet te laten liggen.

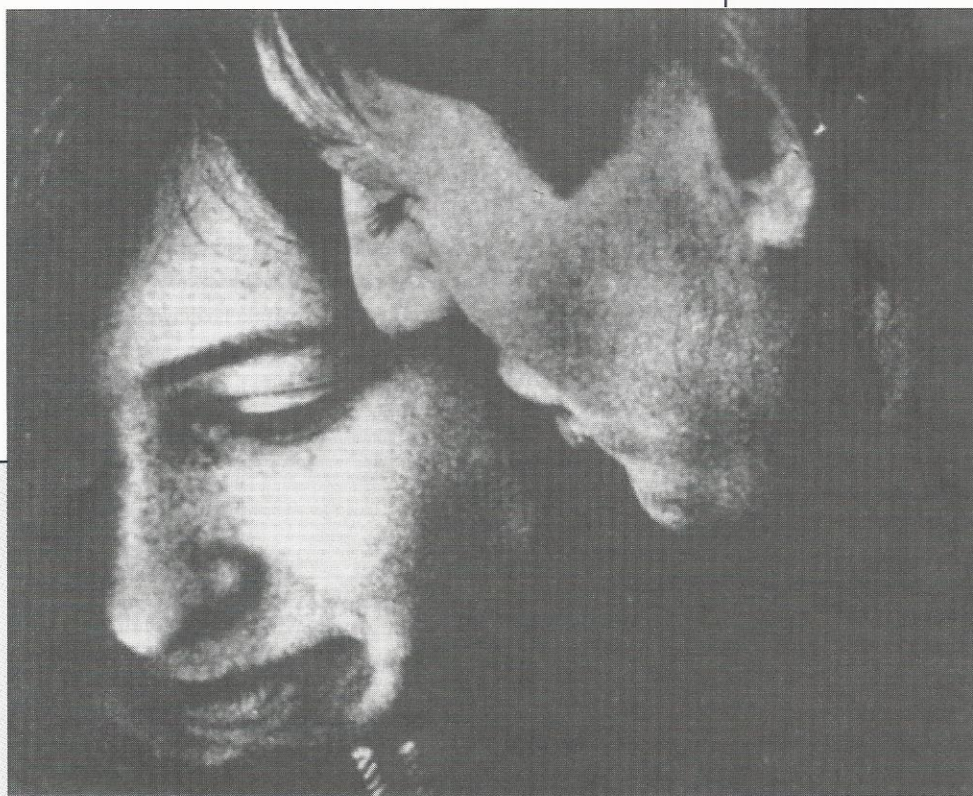
In oktober 1998 werd een gemeente-avond belegd over de inzegening van andere levensverbintenissen dan het huwelijk. De avond kreeg een vervolg omdat iedereen behoefte had aan nadere bezinning op het huwelijk in de Schriften. Tijdens de vervolgbijeenkomst ervoeren de deelnemers, ondanks een diep verschil van mening, sterke verbondenheid door de worsteling die ze bij elkaar ontmoetten in het zoeken naar de wil van de Heer.

In 1999 is een weg afgelegd van bezinning van kerkenraad, pastoraatsgroep, gemeente-avonden, via correspondentie met en bezoek aan gemeenteleden, verwoording en afweging van standpunten naar een besluit. Tijdens zijn november-vergadering heeft de kerkenraad een voorlopig besluit willen nemen over de inzegening van andere levensverbintenissen. Daarna zou de gemeente nog éénmaal hierover gehoord worden. Het is er (nog) niet van gekomen. De kerkenraad hecht veel waarde aan een breed draagvlak in kerkenraad en gemeente.

konden we op een goede manier van gedachten wisselen. We leerden van ervaringen van anderen en zeker ook van worstelingen van anderen.

Een ding werd ons allemaal duidelijk: de paren die om een zegen vragen, willen de kwaliteit van hun relatie, van hun leven versterken. Natuurlijk blijven er vragen. Zoals: zien we God in de bijbelverhalen als grensbewaker of als reisgenoot? Vanuit het RDC werd tenslotte begeleiding aangeboden om mee te denken en mee te werken in de gemeente die dit thema aan de orde wil stellen, toegespitst op haar specifieke vragen daarbij •

Femmy Ridder, lid van de werkgroep Educatie van het RDC Noord-Brabant/Limburg

Het proces is dus een jaar opgeschort. Eén ding is zeker: volgend voorjaar moet er duidelijkheid geschapen worden, in het bijzonder voor de leden van de gemeente die het direct en persoonlijk aangaat.

Het is geen succesverhaal. Het is wel het zoeken naar een weg, een worsteling om trouw te zijn aan de Heer en aan de mensen •

Erik Schuddebeurs, gereformeerd predikant in een Samen op Weg-gemeente in Houten

Uitgeest/Akersloot is er goed uitgekomen

De kerkenraad van de hervormd-gereformeerde federatie in Uitgeest/Akersloot kreeg acht jaar geleden de vraag van predikante Everdien Hagen en haar vriendin Jacqueline Kat of hun relatie in de eigen gemeente ingezegend zou kunnen worden. De kerkenraad voorzag dat er problemen zouden rijzen binnen de gemeente. Niet iedereen was even gelukkig met het feit dat de voorganger lesbisch was. Mevrouw Van Eijkern, destijds voorzitter van de kerkenraad: "Eerst hebben we binnen de kerkenraad enkele weken genomen om erover na te denken. Daarna hebben we, in een besloten vergadering zonder de predikant, gestemd. Veertien waren voor, één was tegen en vijf stemden blanco." De kerkenraad besloot de zaak samen met de gemeente op te lossen.

Er werd een principebesluit genomen: als twee gemeentelieden een zegen over hun relatie willen, dan is daar in principe ruimte voor. De gemeente werd in een brief gevraagd hierop te reageren. Dan zou een definitief besluit genomen worden.

Van Eijkern: "We hadden aangekondigd dat we een openhartig gesprek wilden voeren, met respect voor de reacties. Velen reageerden. Van hen hadden vijftientig principiële bezwaren. We hebben met ieder van hen rond de tafel gezeten en gepraat. Nadrukkelijk niet om de ander te overtuigen, maar om de ander aan te horen. De bezwaren kwamen uit alle gelederen. De pluri-formiteit binnen onze gemeente kwam in die gesprekken sterk naar voren. Vaak kwam het erop neer dat een dergelijke inzegening voor het gevoel van deze bezwaarden tegen de leer indruiste."

Uiteindelijk heeft de kerkenraad besloten dat de relatie van Everdien en Jacqueline ingezegend mocht worden. Dat gebeurde een jaar na hun verzoek.

"We zijn er goed uitgekomen. Het is goed dat we de standpunten hardop

uitgesproken hebben. Uiteindelijk waren ook gemeentelieden die wat moeite hadden, onder de indruk van de dienst waarin de zegen werd uitgesproken. Eén kerkenraadslid kon zich niet vinden in het besluit en voelde zich genoodzaakt terug te treden. Er blijven verschillende meningen. Maar het is goed je als gemeente te realiseren dat je verschillend denkt. En je moet accepteren dat je het niet iedereen naar de zin kunt maken" •

(met dank overgenomen uit *Woord & Dienst*)

Aandachtspunten

Iedere kerkenraad krijgt de vraag voorgelegd: "Kunnen wij, nu we gaan trouwen, in uw mid-den een zegen vragen voor onze verbintenis?" Iedere kerkenraad kan deze vraag ook voorgelegd krijgen als er geen burgerlijk huwelijk plaatsvindt en als het niet om een man en een vrouw gaat, maar om twee mensen van hetzelfde geslacht. De veelkleurigheid aan samenlevingsrelaties in de maatschappij weerspiegelt zich in de kerk. Bovendien: in iedere gemeente leven hetero's en homo's.

door Jodien van Ark

Daarom is het eerste aandachtspunt voor kerkelijk beleid: **Wacht niet op een vraag; start zelf het bezinningsproces.**

Ervaringen in buurgemeenten (zoals in Prinsenbeek), verhalen in de krant, dit nummer van *toer*: er is aanleiding genoeg om niet te wachten tot het in uw eigen gemeente gaat spelen. Het verhaal uit Colmschate maakt duidelijk dat zo'n bezinningsproces tijd vraagt en dus zorgvuldiger en vrijer gevoerd kan worden voordat er een vraag om zegening ligt. Welke factoren spelen een rol bij zo'n bezinningsproces? Zoals bij ieder beleidsproces zijn er drie niveaus die tegelijkertijd om aandacht vragen: de inhoud, de relaties en de procedures. Als een van de drie niveaus verwaarloosd wordt, stagneert het proces. Ik geef op elk van die niveaus enkele aanbevelingen.

1 Draag zorg voor helderheid over de inhoud

De eerste vraag die hierbij gesteld moet worden is: waar gaat het over? In de praktijkverhalen en de signalen

spelen verschillende thema's een centrale rol: in Houten ligt de nadruk op acceptatie van homoseksualiteit, in Colmschate gaat het om de betekenis van 'zegenen', in Prinsenbeek over duurzaamheid van relaties, in Winsum om de doop van een kind, opgroeiend in een homorelatie. Daarnaast speelt de rol van het huwelijk in de kerk(elijke geschiedenis) een rol en altijd is het omgaan met de bijbel aan de orde. De bijdrage van Andreas Whöle laat zien dat ook het wezen van de liturgie, van wat wij vieren in de eredienst, aan bod komt wanneer het over zegenen van relaties gaat.

Er dreigt een spraakverwarring als al die thema's door elkaar heen gaan lopen. Gelukkig is er goed achtergrondmateriaal om deze thema's onderscheiden en helder aan de orde te stellen op toerustingsavonden, gemeenteberaden enz. (Zie ook rubriek Bagage op blz. 22)

Helderheid is ook noodzakelijk als het gaat om het onderscheid tussen de kern van ons christelijk belijden en de regels, gewoonten en afspraken die vanzelfspre-

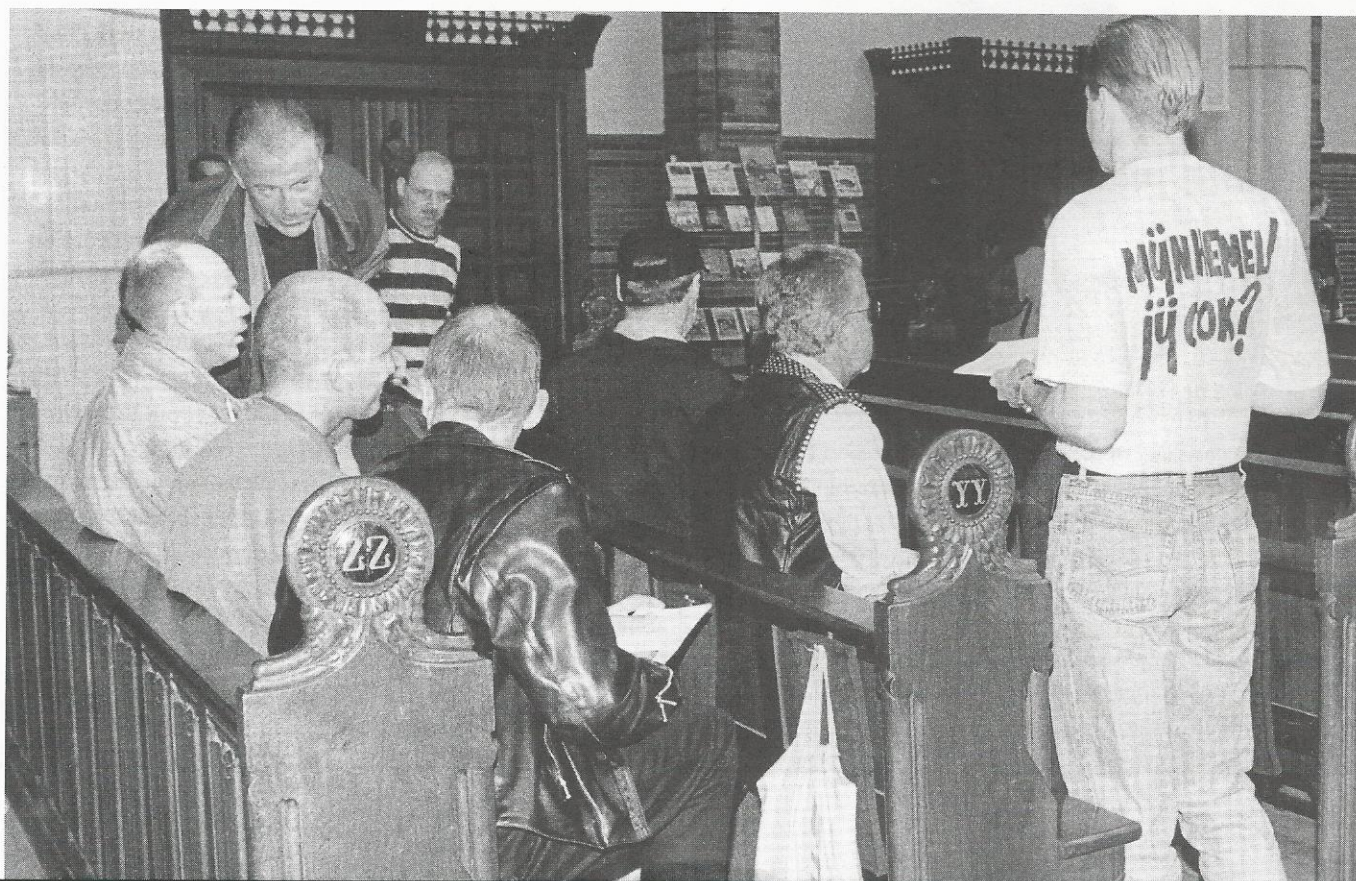

Foto: Marja Meerburg

voor kerkelijk beleid

kend zijn geworden.

Bijbelstudie en reflectie op bijbelgebruik geven zicht op kernpunten en bijzaken. Verhalen van mensen (zoals in Prinsenbeek) en gemeenten (zoals in dit nummer van *toer*) verbreden het zicht op de vragen die relevant zijn.

2 Geef ruimte aan ontmoetingen

Op het tweede niveau gaat het om de aandacht voor de relaties. Naast aandacht voor de inhoud is het wezenlijk ruimte te scheppen voor veel onderling gesprek. Daarbij komt het erop aan dat iedereen zich veilig voelt om met eigen visie en emoties voor de dag te komen. Als er te snel voorstanders en tegenstanders ontstaan, dreigt een stellingendebat en dat is een signaal dat alleen de 'hoofden' meedoen met het debat.

Ontmoetingen vinden pas plaats in een sfeer waarbij eigen twijfels, zorgen en eigen levensgeschiedenissen aan bod kunnen komen, waardoor achter de stellingen en weerstanden mensen zichtbaar worden. Niet iedereen hoeft hetzelfde te denken om toch samen gemeente te kunnen zijn. Met goede begeleiding kan juist bij dit thema de gemeente oefenen in het omgaan met verschillen door niet te hard te lopen en niet te wachten tot de laatste weerstand verdwenen is. Goede begeleiding is vaak in de eigen gemeente voorhanden en anders kan de hulp van uw Regionaal Dienstencentrum worden ingeroepen.

Verschillende werkvormen zijn hierbij gewenst: in plaats van een vergadering een weekend met elkaar de hei op (Prinsenbeek); in plaats van een bezinningsavond met een inleider en discussie een gezamenlijk beraad aan de hand van vragen (Colmschate). Het grondbesef dat het om mensen gaat en niet om een thema of een theologisch debat moet steeds weer present gesteld worden.

Een aanbeveling hierbij is om, zoals in Winsum, ontmoetingen tussen de generaties te organiseren: voor jongeren zijn

nu heel andere vragen aan de orde op het terrein van relaties dan voor mensen van de generatie van hun ouders of grootouders.

3. Betrach zorgvuldigheid in procedures

Uit de verhalen blijkt dat drie aspecten hierbij belangrijk zijn:

Ten eerste moet de kerkenraad zijn verantwoordelijkheid nemen en besluiten nemen, en zich niet verschuilen achter 'men is er niet aan toe'. In Winsum koos men bewust niet voor een enquête, omdat het een onpersoonlijk middel is en

Gesprekspunten

Niet iedereen hoeft hetzelfde te denken om toch samen gemeente te kunnen zijn. Het is goed dit samen te constateren wanneer je besluit in de gemeente het gesprek over andere levensverbindingen op gang te brengen. Een kleine aanzet om dit gesprek inhoud te geven:

1. Hang een paar flappen of rollen behang op en schrijf op elk één van de volgende begrippen: 'naar Gods beeld', 'verbond', 'trouw', 'zegen', 'liefde'. Vul deze lijst in de groep aan met punten waar jullie over willen praten. Vraag iedereen in stilte hierop haar of zijn gedachten en associaties te schrijven. Bespreek met elkaar wat je treft en probeer het gemeenschappelijke in de antwoorden te formuleren. Bespreek ook hoe je een gesprek over het zegenen van levensverbindingen in de gemeente op gang kunt brengen.
2. Schrijf in kleine groepjes (drie of vier personen) om de beurt een zin op een vel papier met als titel 'Waar liefde woont...'. Geef het papier door en reageer daarbij steeds op de vorige schrijver. Stop na een minuut of tien. Lees in de grote groep de verhalen voor en zoek weer naar het gemeenschappelijke.

de verantwoordelijkheid aan de gemeente wordt overgedragen.

Die verantwoordelijkheid geldt ook de procedure van besluitvorming. Niet 'de helft plus één' bij zulke vraagstukken die het hart van de kerk raken, maar streven naar consensus. Consensus betekent niet: doorpraten tot iedereen ervoor is, maar stemmen in twee rondes, zodat degenen die tegenstemmen in de eerste ronde zich in de tweede kunnen uitspreken of ze kunnen leven met dit besluit.*

Ten tweede is het organiseren en onderzoeken van draagvlak noodzakelijk. Het bericht uit Houten laat zien dat kweken van draagvlak weerbarstiger is dan menigeen graag zou willen. In Colmschate werd het een jaarthema, met aandacht ervoor in pastorale beraden en op gemeenteavonden. Overal blijkt duidelijke informatie in het kerkblad en het organiseren van gemeentebijeenkomsten onmisbaar voor een breed gedragen beslissing.

Ten derde speelt tijd een belangrijke rol: een besluit dat in meerdere vergaderingen (eerst beeldvormend, dan meningsvormend en de derde keer besluitvormend) genomen wordt, heeft meer kans op uitvoering dan wanneer het erdoorgedrukt wordt door een groep bevlogen voorstanders. Uit het signaal uit Houten blijkt dat een opschorting van het besluit nodig kan zijn om zorgvuldig om te gaan met de verschillen. Aan de andere kant betekent wachten tot de laatste meegaat met het besluit ook de dood in de pot.

Er vallen mensen af, blijkt uit de praktijk. Dat is pijnlijk en pastorale zorg blijft geboden. Maar als de weerstanden het tempo gaan bepalen, zal geen enkel veranderingsproces kans van slagen hebben. In een gemeenteopbouwproces is een juiste balans tussen richtinggeven en ruimte laten een gezamenlijke zoektocht.

* Zie ook Jan Hendriks: *Gemeente als herberg*, Kampen, 1999.

Over 'zegenen' is veel in de bijbel te vinden, over 'levensverbintenissen' niet. Er wordt wel over 'huwelijken' gesproken, maar dat gebeurt binnen de horizon van de tijd waarin geschreven wordt. In het Oude Testament is een homo-huwelijk helemaal buiten beeld, maar komen wel huwelijken van een man met één, twee of meer vrouwen voor, zonder dat daarover afwijzend wordt gesproken. Het meest aansprekend is nog het beeld van het verbond. Maar daarvan geldt: in de bijbelse beeldspraak zijn de twee partijen zelden gelijkwaardig, zeker niet als God de verbondsluiter is.

door Rien Wattel

Zegenen in Genesis

Het woord 'zegenen' biedt een boeiend aanknopingspunt: het is een woord vol beweging, altijd gericht op heel-worden, op heil, ook op relaties dus, en op de lange duur. Zo kan het een verrassend zicht geven op levensverbintenissen. Zegenen is een typisch 'Genesis'-woord: van de 398 keer in het Oude Testament staat het 88 keer in Genesis, vooral in de verhalen van de aartsvaders. 233 keer komt het voor als werkwoord; 97 keer is het God die zegent, 136 keer zijn het mensen die zegenen. Zij zegenen ook God! Door te bladeren in het boek Genesis gaan we deze sporen verkennen.

In kaart brengen.

1. Verdeel de groep in tweeën. De ene helft geeft antwoord op de vraag: welke bijbelverhalen ken je, waarin gezegend wordt? De andere zoekt naar verhalen waarin sprake is van een verbintenis of verbond tussen twee partijen. Elk verhaal wordt op een afzonderlijk vel papier geschreven, de zegenverhalen op groene, de verbintenisverhalen op rode. Na ongeveer tien minuten komen de groepen samen en worden de papieren opgehangen en bekeken. De rode en groene papieren die dezelfde verhalen genoteerd hebben, worden bij elkaar gelegd of gehangen. Bespreek met elkaar wat opvalt: zijn er verbanden tussen de gevonden verhalen?; wie zegent?; van welke rituelen is sprake?; wie zijn de handelende partijen?; is er sprake van gelijkwaardigheid of is er een 'sterkere' en 'zwakkere' partij?

Na dit gesprek maakt iedereen op papier de volgende zin af: 'Zegenen is...'

Bespreek de antwoorden en noteer op bord of flap de kenmerken van zegenen. Trek de lijn door naar 'zegenen' in onze kerken. Wanneer en hoe wordt daar gezegend? Welke rituelen gebruiken we daarbij?

Hoe kijken we, vanuit het gesprek van net, aan tegen zegenen van andere levensverbintenissen dan het huwelijk? Is er een wezenlijk verschil? Vergelijk dit met de zegenverhalen op de groene papieren en de verbintenisverhalen op de rode.

Betrek bij dit gesprek de laatste alinea van het 'Start'-artikel van Eddy Hallewas in dit nummer.

Stap voor stap

2. Lees Genesis 1: 22 en 28, de eerste teksten met zegenen in de bijbel. Wat zegt dat over de schepping? Op welke scheppingsdagen gebeurt dit? Wat werd geschapen? Waarom zou juist op deze dagen gezegend worden? Bespreek de zin uit het slot van het artikel van Eddy Hallewas dat de zegen de concreet geworden wens van God tot welzijn van mensen is en dat de zegen daarom van eminent pastorale betekenis is. Hebben leden van de groep die ervaring zelf? Op welke momenten zijn ze gezegend? (Denk aan doop, belijdenis, huwelijk, bevestiging als ambtsdrager.)

3. Lees Genesis 5: 2 nauwkeurig. Vergelijk verschillende vertalingen. Gaat het hier

over een huwelijk, een relatie, een verbond?

Eddy Hallewas schrijft: 'Wie een gezelschap voor het leven vindt om lief en leed mee te delen, weet zich een gezegend mens. Het paar ervaart en aanvaardt elkaar als een geschenk uit de hemel en zij geven te kennen elkaar tot zegen te willen zijn.' Herkent de groep dat als een invulling van Gods zegen in Genesis 1: 28 en 5: 2?

4. Lees Genesis 12: 1 - 3. Inventariseer met elkaar welke woorden er rond dat 'zegenen' staan. Waar is die zegen voor bedoeld? Hoe 'werkt' deze?

Is het verbond tussen God en Abraham, en later zijn volk, een geschikt beeld voor menselijke relaties? Van oudsher wordt dat verband wel gelegd; zie de formuleringen voor huwelijksbevestiging en het artikel van A. Wöhle op pagina 12. Wat pleit ervoor, wat ertegen?

Is er een passende verwoording voor een zegening te vinden? Lees de voorbeeldtekst op pagina 13 en bespreek de regels: 'Wat u elkaar toezegt: "Ik zal er zijn voor u", zegt God alle mensen toe die zich naar Gods weg willen richten.'

Loop nu deze tekst nog eens langs en vergelijk die met andere teksten, bijvoorbeeld uit huwelijksliturgieën. Is er een tekst te maken die past bij uw gemeente? Publiceer die in het kerkblad en start er een gesprek over.

Rien Wattel is predikant van Oecumenische Kerkgemeenschap 'De Ark' in Hoofddorp en lid van de kernredactie van toer